

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

ISAAC
ASIMOV

ROBOTII

Eu, robotul

Traducere din limba engleză
de Antuza Genescu

PALADIN

Introducere	7
Robbie	13
Fuga în cerc	40
Raționament	65
Prinde iepurele	91
Mincinosule!	119
Roboțelul rătăcit	144
Fugi!	181
Dovezi	212
Un conflict evitabil	245

M-am uitat peste notițe și n-am fost deloc mulțumit. Petrecusem trei zile la U.S. Robots, dar la fel de bine aș fi putut să rămân acasă și să citesc din Encyclopedia Tellurica.

Susan Calvin s-a născut în 1982, se spunea, ceea ce însemna că avea șaptezeci și cinci de ani – lucru știut de toată lumea. Într-un mod cât se poate de nimerit, și U.S. Robot and Mechanical Men, Inc. avea tot șaptezeci și cinci de ani, din moment ce, exact în anul când s-a născut dr. Calvin, Lawrence Robertson a obținut actele constitutive ale corporației care avea să devină cel mai bizar gigant industrial din istoria omenirii. Și acesta era un lucru cunoscut de toată lumea.

La douăzeci de ani, Susan Calvin a participat la seminarul special de psihomatematică la care prof. Alfred Lanning de la U.S. Robots a prezentat primul robot mobil înzestrat cu voce. Era un robot mare, neîndemânatic și urât, mirosea a ulei de mașină și fusese conceput pentru a lucra în viitoarele exploatare miniere de pe Mercur. Era însă capabil să vorbească și reușea să se facă înțeleș.

Susan nu a luat cuvântul la seminarul respectiv. Nu a participat nici la discuțiile de la final. Era o fată distantă, simplă și ștearsă; se apăra de lume, față de care simțea aversiune, cu o expresie imobilă, ca o mască, și un intelect hiperdezvoltat. Dar, în timp ce observa și asculta, a simțit înmugurind în ea un entuziasm rece.

A absolvit cursurile Universității Columbia în 2003, apoi a început studiile în domeniul ciberneticii.

Progresul făcut în domeniul „mașinilor de calcul“ până la jumătatea secolului XX a trecut pe planul al doilea în momentul apariției lui Robertson și a circuitelor lui cerebrale pozitronice. Kilometri întregi de relee și fotocelule au fost înlocuiți cu sfera spongioasă de platiniridiu, de dimensiunea creierului uman.

Prof. Calvin a învățat să calculeze parametrii necesari pentru a determina posibilele variabile din „creierul pozitronic“, pentru a construi „creieri“ pe hârtie, astfel încât reacțiile la anumiți stimuli să poată fi anticipate cu acuratețe.

În 2008, și-a luat doctoratul și s-a angajat la U.S. Robots ca specialist în psihologia roboților, devenind primul mare practicant al unei științe noi. Lawrence Robertson era încă președintele corporației. Alfred Lanning ajunsese directorul departamentului de cercetare.

Timp de cincizeci de ani, prof. Calvin a urmărit cum se schimbă direcția în care progresează omenirea – și saltul ei înainte.

Acum se pensionează – în măsura în care putea ea să se pensioneze. Cel puțin permitea altcuiva să-și pună numele pe ușa biroului ei.

Acestea erau, în esență, informațiile pe care le aflasem. Aveam și o listă lungă cu lucrările publicate de prof. Calvin și cu invențiile ei, pe lângă detaliile cronologice ale evoluției sale profesionale. Pe scurt, dețineam toate amănunțele ce priveau cariera ei.

Însă nu-mi erau nici pe departe suficiente.

Aveam nevoie de mult mai multe date pentru articolele pe care le scriam pentru Presa interplanetară. Mult mai multe.

Așa că i-am spus-o direct, într-un stil cât se poate de măgulitor:

— Prof. Calvin, în mintea oamenilor, vă identificați cu U.S. Robots. Retragerea dumneavoastră va încheia o epocă și...

— Te interesează cum stau lucrurile din punct de vedere uman?

Nu mi-a zâmbit. Nu cred că zâmbea vreodată. Însă ochii ei erau pătrunzători, nu posomorâți. Am avut senzația că privirea ei se strecoară alunecând prin mine și-mi iese prin ceafă, ca și

când aș fi fost transparent, și am înțeles că prof. Calvin citea în mine, sau în oricine altcineva, ca dintr-o carte deschisă.

— *Întocmai, i-am răspuns.*

— *Un punct de vedere uman în raport cu roboții? E o contradicție.*

— *Nu, doamnă. Mă interesează punctul dumneavoastră de vedere.*

— *S-a spus despre mine că sunt robot. Iar dumitale sigur ți s-a spus că nu sunt om.*

Așa era, dar nu avea rost s-o recunosc în fața ei.

S-a ridicat de pe scaun. Nu era înaltă și părea să aibă o constituție fragilă. M-am dus după ea la fereastră și ne-am uitat amândoi afară.

Birourile și fabricile corporației U.S. Robots alcătuiau un orașel riguros organizat. Era neted ca o fotografie făcută din avion.

— *Când am venit aici, mi s-a dat o cămăruță într-o clădire aflată cam pe unde este acum stația de pompieri, a spus prof. Calvin arătând cu degetul. A fost dăruită înainte de a te naște dumneata. O împărțeam cu trei colegi. Eu ocupam o jumătate de birou. Am construit toți roboții într-o singură clădire. Producția: trei pe săptămână. Și acum, uite cât ne-am întins.*

— *Cincizeci de ani înseamnă mult timp, am comentat eu enunțând o banalitate.*

— *Nu și când privești în trecut. Te întrebi cum de s-au scurs atât de repede.*

S-a întors la birou și s-a așezat. N-a fost nevoie să-și schimbe expresia ca să-i ghicesc tristețea.

— *Câți ani ai? m-a întrebat.*

— *Treizeci și doi.*

— *Atunci nu știi cum era lumea înainte de apariția roboților. A fost o vreme când omul înfrunta universul singur, fără niciun prieten. Acum are aliați – mai puternici decât el, mai loiali, mai*

utili și devotați lui în totalitate. Nu mai e singur. Ai privit vreodată lucrurile din acest unghi?

— Mă tem că nu. Îmi dați voie să vă citez?

— Da. Pentru dumneata, un robot nu e altceva decât un robot. Un mecanism din metal, componente electrice și pozitroni – mințe și fier! Construit de mâna omului! La nevoie, și distrus de mâna omului! Dar dumneata nu ai lucrat cu roboții, n-ai de unde să-i cunoști. Sunt o rasă pură, superioară nouă.

Am încercat să aflu mai multe de la ea.

— Am dori să aflăm câteva dintre lucrurile pe care ni le puteți destăinui, să ne prezentați viziunea dumneavoastră despre roboți. Ziarul Presa internațională se distribuie în tot sistemul solar. Avem cam trei miliarde de cititori potențiali și cred că ar trebui să afle tot ce le puteți spune despre roboți.

N-a fost nevoie să insist. N-a auzit ce-am spus, dar a vorbit exact despre ceea ce mă interesa:

— Lumea ar fi putut să-și dea seama de asta de la început. Pe atunci, chiar înainte de vremea mea, roboții se vindeau pentru utilizare terestră. Bineînțeles, se întâmpla în perioada când ei nu puteau vorbi. Mai târziu, au început să dobândească tot mai multe însușiri omenești și așa s-a născut opoziția. Evident, sindicatele s-au opus ca ei să concureze cu oamenii pentru locurile de muncă, iar diferitele culte au venit, la rândul lor, cu propriile obiecții întemeiate pe superstiții. A fost cât se poate de ridicol și, mai ales, inutil. Dar așa s-a întâmplat.

Reportofonul din buzunarul meu îi înregistra fiecare vorbă. Încercam să nu se vadă că mișc din încheietura mâinii. Cu puțin exercițiu, reușești să faci înregistrări fără să scoți aparatul din buzunar.

— Gândește-te la cazul lui Robbie, de exemplu, a continuat prof. Calvin. Eu n-am apucat să-l cunosc. A fost demontat cu un an înainte de a mă angaja în corporație – era total depășit. Dar am văzut-o pe fetița din muzeu...

Respectiv
A tăcut, iar eu n-am mai întrebat-o nimic. I s-au împăienjenit ochii, iar cu mintea s-a întors în trecut. Avea de străbătut o perioadă îndelungată de timp.

— Am aflat mai târziu ce s-a întâmplat. De câte ori eram acuzați de blasfemie sau numiți creatori de demoni, mă gândeam la el. Robbie a fost un robot fără voce. Nu putea vorbi. A fost construit și vândut în 1996. Pe atunci, nu exista supraspecializare, așa că a fost vândut ca bonă...

— Poftim?

— Da, da, ca bonă...

— Nouăzeci și opt, nouăzeci și nouă, o sută.

Gloria își luă mânuța dolofană de pe ochi și rămase pe loc o clipă, strâmbând din nas și clipind din cauza soarelui. Apoi, vrând să privească în toate direcțiile deodată, se îndepărtă cu câțiva pași prudenți de copacul de care se reze-mase până atunci.

Își întinse gâtul ca să cerceteze tufișul din dreapta, pe urmă mai făcu niște pași înapoi, ca să-i exploreze mai bine ascunzișurile. Nu se auzea decât zumzetul neconținut al insectelor și, din când în când, ciripitul unei păsări mai îndrăznețe, care sfida soarele amiezii.

Gloria se îmbufnă. „Pun pariu că s-a ascuns în casă, și doar i-am spus de un milion de ori că nu-i cinstit.”

Cu buzele strânse și fruntea brăzdată de încruntare, porni hotărâtă spre clădirea cu două etaje aflată pe partea opusă a drumului de acces.

Auzi prea târziu foșnetul din spatele ei, urmat de zornă-itul ritmic distinctiv al picioarelor metalice ale lui Robbie. Se răsuci și-l văzu pe prietenul ei ieșind triumfător din ascunzătoare și înaintând spre copac cu toată viteza.

Gloria țipă supărată:

— Stai, Robbie! Nu-i cinstit! Ai promis că nu fugi până nu te găsesc.

Cu piciorușele ei delicate, nici gând să poată întrece pașii de uriaș ai prietenului ei. Apoi, când mai avea cam trei metri până la copac, Robbie încetini brusc și parcă se târa, iar

Gloria, cu un sprint final, țășni gâfâind pe lângă el, ca să atingă prima scoața copacului.

Bucuroasă nevoie mare, fetița îl asaltă pe credinciosul Robbie cât se poate de nerecunoscătoare și-l răsplăti pentru sacrificiul lui tachinându-l că nu era în stare să alerge.

— Robbie nu poate să fugă! strigă din toate puterile cu glăsciorul ei de fetiță de opt ani. Îl întrec oricând am chef! Îl întrec oricând am chef! repetă ea, ca și când ar fi cântat un refren.

Robbie nu-i răspunse, bineînțeles – adică nu o făcu în cuvinte. Se prefăcu în schimb că o ia la goană, îndepărtându-se puțin câte puțin, până când Gloria se pomeni alergând după el în cercuri. Fetița întindea brațele și lovea aerul încercând zadarnic să-l apuce, pentru că el sărea sprinten într-o parte și-n alta.

— Robbie, stai locului! țipă ea cu voce pițigiată, râzând printre gâfâieli.

La un moment dat, Robbie se răsuci pe neașteptate și o ridică în brațe, învârtind-o până când, preț de-o clipă, lumea se întoarse cu susu-n jos în ochii fetei, care privea cum crengele verzi ale copacilor se întindeau flămânde în jos, către cer. Apoi Gloria se pomeni din nou în iarbă, rezemată de piciorul lui Robbie și strângând în mână un deget tare, din metal.

După câteva clipe, reuși să-și tragă sufletul. Încercă în van să-și aranjeze părul încâlcit, cu un gest care-l imita pe al mamei sale, și se răsuci să vadă dacă nu-și rupsese cumva rochița. Bătu cu palma în pieptul lui Robbie.

— Răule ce ești! O să-ți dau bătăiță!

Robbie se feri și-și acoperi fața cu mâinile, obligând-o să adauge:

— Ba n-am s-o fac, Robbie. N-am să te bat. Oricum, e rândul meu să mă ascund, pentru că tu ai picioare mai lungi și-ai promis că nu fugi până nu te găsesc.

Robbie o aprobă cu o înclinare a capului – un paralelipiped mic, cu muchii și colțuri rotunjite, atașat printr-un scurt ax flexibil de un altul, asemănător, dar mult mai mare, care-i servea drept trunchi – și se întoarse ascultător cu fața la copac. O peliculă metalică subțire îi acoperi ochii lucioși, iar din trunchi răsună un ticăit regulat.

— Să nu tragi cu ochiul și să nu sari peste numere, îl avertiză Gloria, apoi plecă în căutarea unei ascunzături, cu pași mărunți și deși.

Secundele fură numărate cu strictețe invariabilă. După ce se scurseră o sută, pleoapele se ridicară, iar ochii roșii sclipitori ai lui Robbie cercetară locul. Se opriră o clipă asupra bucății de pânză cadrilată care se ițea de după un bolovan. Înaintă câțiva pași și se convinse că Gloria era cea care se pitise acolo.

Încet, încet, având grijă să rămână mereu între fetiță și copac, se apropie de ascunzătoare, iar când Gloria îi apărură în față și nu mai putea pretinde că nu fusese descoperită, întinse un braț spre ea și cu celălalt se bătu pe picior, scoțând un zornăit. Fetița ieși bosumflată de după bolovan.

— Ai tras cu ochiul! strigă ea acuzându-l pe nedrept. Și, oricum, nu mai am chef să mă joc de-a v-ați ascunselea. Vreau să mă cari în spate.

Însă Robbie se simți jignit de acuzația neîntemeiată, așa că se așeză prudent și clătină gânditor din cap de la stânga la dreapta.

Gloria încercă imediat să-l convingă pe un ton mai blând:

— Hai, Robbie, zău, îmi pare rău că ți-am zis c-ai trișat! Hai, du-mă-n spate!

Robbie nu se lăsă înduplecat ușor. Făcu pe încăpățânatul și înălță privirea spre cer, scuturând din cap și mai hotărât.

— Te rog, Robbie, te rog, du-mă-n spate!

Îl cuprinse cu brațele trandafirii pe după gât și-l strânse cât putu de tare. Apoi își schimbă dispoziția într-o clipă și se îndepărtă de el.

— Dacă nu mă duci, să știi că plâng, îl amenință și făcu imediat o grimasă, gata să se pună pe bocit.

Inima de piatră a prietenului ei nu se înmuie nici la posibilitatea aceea teribilă. O refuză a treia oară. Atunci Gloria trecu la atacul final:

— Dacă nu mă duci, îl amenință ea afectată, să știi că n-o să-ți mai spun niciodată povești. Jur pe roșu!

Robbie cedă îndată și necondiționat ultimatumului, dând viguros din cap, până când gâtul lui de metal începu să zdrăngăne. O luă pe fetița în brațe cu atenție și o așeză pe umerii lui lași și netezi.

Lacrimile de amenințare se uscară imediat și Gloria începu să chiuie de bucurie. Înelișul metalic al lui Robbie, menținut la temperatura constantă de șaptezeci de grade de bobinele de mare rezistență din corpul său, era plăcut la atingere, iar zgomotul puternic scos de călcâiele fetei când îi loveau ritmic pieptul era încântător.

— Ești un avion de luptă, Robbie, un avion mare și argintiu. Ridică-ți brațele la orizontală. *Trebuie* să ți le ridici, Robbie, altfel nu poți să fii avion!

Logica era imbatabilă. Brațele lui Robbie erau aripi împinse de curenții de aer, iar el, un avion argintiu.

Gloria răsuci capul robotului și se aplecă spre dreapta. Robbie se înclină abrupt. Fetița îl echipă cu un motor care făcea „brr” și cu arme care făceau „bum” și „ra-ta-ta”. Îi urmăreau pirații, așa că avionul îi atacă cu rachetele. Inamicii căzură secerăți.

— Încă unul! Ba încă doi! strigă ea. Mai repede, prieteni, ordonă ea cu glas grav, rămânem fără muniție!

Resp. Tinti peste umăr plină de curaj, iar Robbie se transformă într-o navă spațială cu botul turtit, vuind prin cosmos la viteză maximă.

Străbătu câmpul în fugă și, când ajunse la petecul de iarbă înaltă din capătul celălalt, se opri atât de brusc, încât călăreața, toată roșie în obraji, scoase un țipăt. O așeză pe covorul verde și moale.

Printre găfâieli, Gloria șopti sacadat:

— A fost *grozav!*

Robbie așteptă până când fetița își recăpătă suflul, pe urmă o trase ușor de o șuviță de păr.

— Vrei ceva? îl întrebă ea cu nevinovăție prefăcută, făcând ochii mari.

Nu reuși să-și păcălească „bona” uriașă, care o trase și mai tare de șuvița de păr.

— A, da, știu ce vrei. O poveste.

Robbie aprobă iute din cap.

— Pe care vrei s-o auzi?

El desenă cu degetul un semicerc în aer.

— *Iar?* protestă fata. Ți-am mai spus *Cenușăreasa* de-un milion de ori. Nu te-ai plictisit de ea? E pentru copii mici.

Încă un semicerc.

— Bine, bine.

Gloria își adună gândurile, trecu în revistă amănuntele poveștii (la care adăugă propriile înflorituri, deloc puține la număr) și începu:

— Ești gata? A fost odată o fetiță frumoasă pe care o chema Ella. Și avea o mamă vitregă foarte rea și două surori vitrege foarte urâte și rele și...

Gloria se apropia de punctul culminant – bătuse miezul nopții și totul revenise la sărăcia obișnuită cât ai zice pește – iar Robbie o urmărea cu ochi strălucitori, când fetița fu întreruptă: